

Анастасія Войт
м. Чернівці

Науковий керівник: к.ф.н., асист. Батринчук З. Р.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглянуто роль інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку лексичної компетентності учнів. Актуальність даної теми полягає в тому, що використання інтерактивних форм навчання набрало великої популярності, а сучасний урок мови неможливо уявити без їх застосування. На сучасному етапі розвитку освіти вчитель не є єдиним джерелом отримання інформації для учнів. Його головна мета – навчити школярів самостійно орієнтуватися у великій кількості інформації, вибирати основне та вміти аналізувати. Важливим постає питання вибору методів і технологій, які б активізували діяльність учнів, формували нову модель світогляду та готували школярів до комунікації на міжнаціональному рівні.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, лексична компетентність, метод викладання, інтерактивні форми навчання, англійська мова.

Summary. The article outlines the impact of information and communication technologies on the development of lexical competence of primary school students. The relevance of this topic is that the usage of interactive forms of teaching has become very popular, and a modern English lesson is impossible to imagine without them.

The modern period of social development is characterized by a strong influence of information and communication technologies. They affect different areas of human life, so the computerization of education has become an integral and important part. Nowadays, the information environment is a means of effective interaction between participants of the educational process: students, teachers, parents.

It is known that each student perceives new knowledge differently, so teachers need to find an individual approach to the child. Today educators have the opportunity to present information using computer networks and online tools. The use of information and communication technologies in the classroom allows making the learning process more interesting and engaging.

Preparing for the lesson, the teacher can use the different software products. There are information and reference materials (online encyclopedias, dictionaries, magazines, newspapers), e-books for reading, movies on YouTube, libraries of electronic visual aid and databases. What is more, methodical materials on electronic carriers (methodical recommendations on teaching aspects of language and types of language activity, tests), combined electronic learning tools (curricula, electronic textbooks, collections of exercises and educational games) and educational and methodical software (demonstration materials, presentations, projects, computer development of lessons) can be used by educators.

The use of information and communication technologies in English lessons makes the learning process more interesting, diverse and promotes better understanding.

Keywords: *information and communication technologies, lexical competence, teaching method, interactive forms of learning, English language.*

У сучасному світі посилюються інтеграційні процеси України в європейську та світову спільноти, тому виникає потреба в людях, які досконало володіють англійською як мовою міжнародного спілкування. Усвідомлення власної особливості та значення у світі, вміння встановлювати контакти та вести діалог із представниками інших культур - важливі характеристики сучасної людини, тож, починаючи з початкової школи, варто формувати у дітей необхідні комунікативні компетентності.

Основним завданням освітніх закладів є навчити учнів знаходити та аналізувати інформацію, уміти її застосувати в житті. Науковці Є.І. Дмитреєва, С.У. Новиков, Є.С. Полат, Т.А. Поліпова та Л.А. Цветкова стверджують, що інформаційно-комунікаційні технології сприяють розвитку інтелектуального потенціалу

школярів, активізують пізнавальну діяльність, формують різнобічну особистість.

Варто зазначити, що більшість дітей володіють комп'ютерними навичками ще в дошкільному віці, тому використання технічних засобів стало необхідністю. Для того, щоб освіта могла скористатися всіма перевагами інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, потрібно, щоб учителі могли ефективно використовувати ці нові інструменти. З появою нових технологій професія педагога змінила акцент: у центрі уваги тепер не викладач, а учень.

У цій статті проаналізовано праці науковців та окреслена ефективність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні англійської мови учнями молодшої школи.

Іншомовна лексична компетентність, за визначенням Г.О. Балла, – це певний запас лексичних одиниць, уміння доречно їх вживати відповідно до мовленнєвої ситуації, правильно вимовляти й писати, сприймати на слух [1, с.12].

Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти, велика увага приділяється формуванню іншомовної лексичної компетентності молодших школярів. Виникає потреба у використанні ІКТ для кращого засвоєння словникового складу мови [10].

ІКТ, на думку Фоміних Н.Ю., можна визначити як «сукупність різноманітних технологічних інструментів і ресурсів, які використовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження та управління інформацією» [8, с. 397].

Захарова І. вважає, що ІКТ – „конкретний спосіб роботи з інформацією: це і сукупність знань про способи та засоби роботи з інформаційними ресурсами, і спосіб та засоби збору, обробки та передавання інформації для набуття нових відомостей про об'єкт, що вивчається” [4, с.22].

Відповідно до навчальної програми для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів, у школі вчитель повинен закласти основу для розвитку лексичної компетентності учнів, тобто «здатність учня до когнітивної, практичної, мотиваційної, рефлексивно-поведінкової лексичної діяльності з опорою на

наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, адекватне використання лексем, доречне вживання образних висловів, фразеологічних зворотів» [5, с.5].

Смоліна С.В. вважає, що лексична компетентність включає в себе лексичні навички, знання і загальну мовну здатність їх використання в усіх видах мовленнєвої діяльності. Лексичними називають навички інтуїтивно-правильного розуміння і вживання іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між слухомовленневомоторною і графічною формами слова та його значенням, а також зв'язків між словами [7].

У школярів формування рецептивних та репродуктивних лексичних навичок відбувається відповідно до вікових особливостей та інтересів. Для цього використовується групова робота, лексичні ігри, візуальна наочність, а також ІКТ.

Виокремлюють активний і пасивний лексичний мінімум. Лексичний мінімум, яким учні користуються в усній і письмовій формі для вираження думок, називається активним. Пасивний лексичний мінімум – це слова, які учні розуміють під час сприймання думок інших в усній і письмовій формі [10].

Лексичний склад англійської мови надзвичайно великий. За дослідженням GLM, англійська мова налічує один мільйон чотири тисячі дев'ятсот десять слів, щодня кількість слів збільшується на чотирнадцять одиниць. Щоб мати успіх в опануванні мови, потрібно обмежувати обсяг лексичного матеріалу, вибирати найбільш поширені теми та керуватися віковими особливостями.

Науковці Бухбіндер В.А., Плахотник В.М., Берман І.М., досліджуючи вивчення лексики англійської мови, виокремили такі етапи:

- отримання уявлення про графічну й звукову форму слова, його значення;
- застосування лексичних одиниць у певному контексті;
- створення вербально-семантичних зв'язків;
- вживання лексичних одиниць для вирішення комунікативних завдань [2, с.276].

Під час підбору лексичного матеріалу для молодших школярів необхідно враховувати, що всі слова, які вивчаються на даному етапі, повинні означати поняття, добре відомі дитині рідною мовою,

а також мати часте вживання в мові й велику сполучуваність один з одним.

Загальновідомий факт, що діти молодшого віку найкраще засвоюють слова, що позначають конкретні предмети, які можна побачити чи помацати руками, і дієслова, що означають рух і дії.

Отже, формування лексичної компетентності поза межами англomовної країни – дуже складний процес. Головною метою вчителя є створення для школярів мовного середовища на уроці й використання при цьому різних форм роботи. Засобом реалізації цього завдання можуть служити інформаційно-комунікаційні технології. Вони сприяють вмотивованості мовної діяльності та індивідуалізації навчання.

Актуальним сьогодні є не просто запам'ятовування почутого й побаченого, а опановування компетентностями, що знадобляться в майбутньому. В інструктивно-методичних рекомендаціях щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів зазначається, що освітній зміст і методи навчання повинні бути ближчими до практичного застосування: менше теорії – більше практики [11].

За словами Савченко О.Я., спілкування іноземними мовами передбачає можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування, що реалізуються через предметні компетентності [6, с.8].

Вивчення англійської мови в початковій школі – це важливий етап засвоєння мови. У цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної лексичної компетенції, які необхідні для подальшого розвитку й удосконалення, формуються фонетичні, лексичні, граматичні та орфографічні навички, а також уміння в аудіюванні, говорінні, читанні й письмі.

Школярів важливо зацікавити вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність і значущість володіння іноземною мовою як неповторним засобом міжкультурного спілкування. Усі залучені для цього навчальні засоби повинні сприяти вихованню в учнів комунікативних потреб у пізнанні інших країн і народів, у пошуку друзів не тільки для спілкування, а й для вирішення найтипівіших

проблем їхньої життєдіяльності [5, с.18].

У ХХІ столітті пріоритетним напрямком засвоєння іноземних мов, зокрема англійської, є формування лексичної компетентності за допомогою інноваційних технологій. Багатий словниковий запас, уміння використовувати його в усному й писемному мовленні є фундаментом становлення грамотної особистості.

Закласти основу для розвитку лексичної компетентності учнів повинен учитель початкових класів. У молодших школярів формування рецептивних та репродуктивних лексичних навичок відбувається відповідно до вікових особливостей та інтересів. Щоб мати успіх в опануванні мови, потрібно обмежувати обсяг лексичного матеріалу, вибирати найбільш поширені теми та керуватися віковими особливостями. Педагоги повинні усвідомлювати, що слід приділяти більшу увагу не вивченню правил, а розумінню явищ та процесів, бо діти молодшого віку засвоюють інформацію опосередковано й погано зосереджуються на конкретному.

Згідно з Концепцією Нової української школи, Державним стандартом початкової школи учні повинні стати активним учасниками навчального процесу, відчувати свою значимість і на кожному уроці переживати «ситуацію успіху». Молодших школярів важливо зацікавити вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, мотивувати до навчальної діяльності. Ефективними методами є групова робота, лексичні ігри, візуальна наочність, а також ІКТ[12].

Відомо, що кожен учень по-різному сприймає нові знання, тому учителям потрібно знайти індивідуальний підхід до дитини. Сьогодні, у час новітніх технологій, педагоги отримали можливість подавати інформацію, застосовуючи комп'ютерні мережі й онлайн-засоби. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроці дозволяє зробити процес навчання диференційованим, індивідуальним та мобільним.

Часто поняття «інформаційно-комунікаційні технології» та «інформаційні технології» ототожнюють, проте ІКТ має більш широке значення. Воно включає ІТ, а також телекомунікації, усі види аудіо- й відео обробки, медіа-трансляції, мережеві функції управління.

Упровадженням інформаційних технологій в освітній процес займалися такі науковці: Є.І. Дмитреєва, С.У. Новиков, Є.С. Полат, Т.А. Поліпова та Л.А. Цветкова.

Відповідно до методичного призначення розрізняють такі засоби ІКТ:

- навчальні – повідомляють інформацію, формують знання, уміння й навички;
- демонстраційні – візуалізують об'єкти з метою їх дослідження;
- тренувальні – призначені для закріплення та повторення вивченого матеріалу;
- інформаційно-пошукові та довідкові – повідомляють інформацію, формують уміння її синтезувати [18].

Таким чином, можна зробити висновок, що термін «інформаційно-комунікаційні технології» уживається на позначення інструментів, навчальних сайтів, сервісів, програм, платформ і навіть ігор та відео. Вони використовуються в різних цілях: презентувати матеріал, тренувати отримані навички, вивчати нові лексичні одиниці чи знайти необхідну інформацію. Отже, різні інформаційно-комунікаційні технології можна застосовувати відповідно до мети та етапу уроку.

У даний час роль інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ), особливо Інтернету, у сфері освіти відіграє важливу роль, особливо в процесі розширення можливостей урізноманітнення навчальної діяльності. Не секрет, що це є найефективнішим способом підвищення знань та мотивації молодших школярів.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, у навчальному процесі ІКТ виконують такі функції:

- навчальну (заохочують до сприймання нової інформації, розвивають навички володіння сучасними інноваційними технологіями);
- технічну (автоматизують навчальний процес, дозволяють працювати з текстом, графічним, звуковим та відеодокументом);
- пізнавальну (стимулюють інтерес учнів, дають можливість самостійно аналізувати та шукати інформацію);
- творчу (спонукають приймати оригінальні рішення);

- соціальну (адаптують дітей до сучасних умов у суспільстві) [12].

Дослідження іноземних науковців показують, що молодші школярі, які вчилися читати по відеоуроках, освоїли це вміння значно швидше, а учні, які використовували комп'ютер для написання творів замість традиційного зошита, отримали вищі бали [9].

У сучасних реаліях дистанційної освіти інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємним компонентом викладання не тільки англійської мови, а й усіх дисциплін. Учителі мають змогу проводити відеозустрічі, конференції в Zoom чи GoogleMeet, що сприяє активному спілкуванню з учнями. За допомогою онлайн-класів педагоги пропонують школярам різні види завдань, додають новий матеріал, створюють опитування та діляться відео чи аудіозаписом.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерів, смартфонів, планшетів) забезпечує зворотний зв'язок між педагогом та учнем. Таким чином, діти засвоюють нові знання, закріплюють їх, а також самостійно знаходять інформацію, розвивають критичне мислення та творчі здібності. Молодші школярі тренують увагу, пам'ять, мислення, уяву та мовлення.

Інноваційні технології дають можливість дітям учитися через онлайн-ігри, найефективніший засіб засвоєння знань, адже вони є провідною діяльністю в цьому віці. Крім того, створюють позитивний емоційний фон уроку та підвищують мотивацію школярів.

Оскільки інформаційно-комунікаційні технології є зручним способом для обробки інформації, нове покоління повинно стати компетентним у їх використанні, набути необхідних навичок. Школа – це місце, де учні можуть отримати ці знання, тому інноваційні технології стали невід'ємним інструментом на всіх рівнях освітньої діяльності.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках англійської мови робить процес навчання цікавим, різноманітним та сприяє кращому засвоєнню знань. Саме тому можна виділити такі переваги:

- підвищення мотивації до вивчення нових тем;
- індивідуалізація та диференціація навчання;
- збільшення обсягу виконаних завдань під час уроку;
- застосування ігрових методів;
- отримання задоволення від процесу засвоєння знань.

Застосування ІКТ у роботі педагога також має позитивне значення:

- підвищення комп'ютерної грамотності учителя;
- можливість отримання сучасної інформації;
- оновлення дидактичного матеріалу;
- обмін досвідом із колегами на онлайн-семінарах, конференціях, вебінарах;
- популяризація своїх напрацювань;
- полегшення оцінювання знань учнів та отримання об'єктивної картини рівня засвоєння матеріалу [10].

Для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальну діяльність учителям необхідно бути комп'ютерно грамотними, тобто володіти системою понять, уявлень, знань, умінь і навичок.

Проте, за інструктивно-методичними рекомендаціями щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу використання інформаційно-комунікаційних технологій має й певні недоліки:

- процес підготовки вчителя до уроку із застосування ІКТ займає багато часу;
- обмежена кількість комп'ютерів у навчальних закладах;
- інтенсивне використання технічних засобів шкідливо впливає на зір учнів та вчителів;
- недостатня комп'ютерна грамотність деяких педагогів;
- інколи учні відволікаються на перевірку характеристик ПК чи гри;
- перехід від традиційних форм роботи до завдань із застосуванням комп'ютерних технологій займає певний час на уроці [10].

Науковці та педагоги стверджують, що необхідно поєднувати традиційні та інформаційно-комунікаційні засоби навчання. О.Гудирева вважає: ІКТ – "...новий вимір у просторі навчання.

Це необхідний помічник учителя, інструмент для досягнення ним педагогічних цілей, але не панацея від усього традиційного. Комп'ютер ні в якому разі не замінить живого спілкування з учителем, впливу особистості вчителя. Комп'ютер – це збрарддя, яке покращує роботу вчителя, але спочатку вчителеві треба докласти чимало зусиль для опанування збрарддям, необхідно творчо проводити підбір матеріалу до уроків, переглянути методику викладання з погляду застосування ІКТ на уроці” [3, с.27].

Отже, для того, щоб створити баланс, варто впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології та поєднувати їх із традиційними формами навчання. Саме завдяки цьому методу можна уникнути негативного впливу надмірного використання гаджетів. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування лексичної компетентності в учнів початкової школи треба використовувати систематично, урізноманітнюючи та ускладнюючи завдання в міру вдосконалення знань.

Література:

1. Балл Г.О. Проблеми гуманізації освіти та деякі напрямки її розв'язання / Г.О. Балл. Психологічні засади гуманізації загальної середньої освіти: зб. статей; за ред. С.О. Мусатова. Рівне: ГПХВ «Світанкова зоря», 1995. С. 10-16.
2. Берман И.М., Бухбиндер В.А., Плахотник В.М. Основы методики преподавания иностранных языков; Под ред. В.А. Бухбиндера, В. Штраусса Берман И.М. , Бухбиндер Вольф Абрамович , Плахотник В.М. Киев : Вища школа, Изд-во при Киев. ун-те; Leipzig : Enzyklopadie Библиотека Архангельская областная научная ордена Знак Почета библиотека имени Н. А. Добролюбова, 1986. 336 с.
3. Гудирева О.М. Використання сучасних інформаційних технологій в освітній програмі “Intel ® Навчання для майбутнього” / О.М. Гудирева. Комп'ютер в школі та сім'ї, 2006. № 5. С. 27
4. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / И.Г. Захарова. – М. : Академия, 2003. С.22.

5. Савченко О. Я. Іноземні мови: Навчальна програма для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів для 1-4 класів, 2019. 50 с.
6. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. К.: Рідна школа, 2011. № 8–9. С. 48.
7. Смоліна С.В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції/ С. В. Смоліна. Іноземні мови, 2010. №4. С.16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/im_2010_4_4
8. Фоміних Н. Ю. Сутність поняття „інформаційно-комунікаційні технології” та їх значущість на сучасному етапі інформатизації освіти / Н. Ю. Фоміних. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / наук. ред. Сущенко Т. І. та ін. Запоріжжя, 2009. Вип. 5 (58). С. 397
9. Mikre Fisseha. *The Role of Information communication* 28 July 2011. URL: <https://www.ajol.info/index.php/ejesc/article/view/73521/62437>
10. Використання ІКТ в навчально-виховному процесі. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-ikt-v-navcalno-vihovnomu-procesi-55148.html>
11. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/1_9-415.docx
12. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>].